

Joel Kallio

YKSINHUOLTAJIEN KOKEMUKSIA ARJESTA

Näkökulmina arjen hyvinvointi sekä työn ja perheen yhteensovittaminen

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Joulukuu 2021

TIIVISTELMÄ

Joel Kallio: Yksinhuoltajien kokemuksia arjesta – näkökulmina arjen hyvinvointi sekä työn ja perheen yhteensovittaminen
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma
Joulukuu 2021

Tämän kandidaatintutkielman tavoitteena on selvittää, miten yksinhuoltajaperheet, joilla on vähintään yksi alle kouluikäinen lapsi, kokevat hyvinvointia arjessa. Lisäksi tutkimuksen kohteena on työn ja perheen yhteensovittaminen yhden vanhemman perheissä. Työn tahdin kiristyminen sekä vanhemmuuteen kohdistuvat paineet asettavat yksinhuoltajat mielenkiintoiseen asemaan. Kun perhetaloutta on hoitamassa vain yksi vanhempi, vähenee perheen tulot sekä toisaalta myös ajankäyttö hankaloituu koko arjen hoitamisen kaatuessa yhden vanhemman vastuulle. Yksinhuoltajuus on myös lisääntynyt Suomessa, mikä tekee yksinhuoltajien arjen tarkastelusta tärkeän tutkimuskohteen.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena, jossa tarkasteltiin kahdeksaa yksinhuoltajan haastattelua. Haastatteluita analysoitiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla. Tutkimuskysymykset tutkimuksessa ovat: ”Millaisena arki koetaan yksinhuoltajaperheissä?” sekä ”Miten arki rakentuu yksinhuoltajaperheissä?” Tutkimuksen teoriana toimii Erik Allardtin hyvinvointiteoria sekä Jeffrey Greenhaus ja Nicholas Beutellin teoria työn ja perheen konflikteista.

Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että arjessa koetaan jatkuvaa aikapulaa ja kiirettä. Työn ja perheen yhteensovittaminen tuottaa monella eri tasolla ongelmia arkeen. Työ tuottaa arkeen etenkin kiirettä sekä räsitusta, joka hankaloittaa yksinhuoltajaperheillä arjen rakentumista. Kuitenkaan yksinhuoltajat eivät voi kuvitella arkea ilman työtä ja työn viemää aikaa ei kyseenalaisteta. Tutkimuksen tuloksissa ilmenee myös, että yksinhuoltajilla on selkeitä puutteita hyvinvoinnissa. Yleistä on yksinhuoltajien taloudellinen niukkuus ja sen tuottamat negatiiviset vaikutukset hyvinvointiin. Raha kuluu enimmäkseen arjen välttämättömyyksiin. Myöskään ystävyysuhteille sekä harrastuksille ei jää arjessa hirveästi tilaa rahallisista sekä ajallisista syistä johtuen. Näiden voidaan ajatella vaikuttavan negatiivisesti yksilön koettuun hyvinvointiin arjessa.

Avainsanat: Yksinhuoltaja, työn ja perheen konfliktit, hyvinvointi, arki, arjen rakentuminen

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Yksinhuoltajuus Suomessa	3
3	Teoria ja käsitteet	5
3.1	Työn ja perheen konfliktit	5
3.1.1	Aikaan perustuva konflikti	6
3.1.2	Rasitukseen perustuva konflikti	7
3.1.3	Käyttäytymiseen perustuva konflikti	8
3.2	Hyvinvointi arjessa	8
3.2.1	Elintaso	9
3.2.2	Läheissuhteet	11
3.2.3	Ihmisenä oleminen ja itsensä toteuttaminen	12
4	Tutkimuksen toteutus	13
4.1	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite	13
4.2	Tutkimusmenetelmä ja aineiston analyysi	14
4.3	Tutkimuksen eettiset näkökulmat ja luotettavuus	15
5	Tulokset	17
5.1	Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen	17
5.2	Hyvinvoinnin kokemukset arjessa	20
6	Johtopäätökset ja pohdinta	25
	Lähteet	28

1 Johdanto

Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastelen, millaista yksinhuoltajien arki on työn ja perheen yhteensovittamisen sekä koetun hyvinvoinnin näkökulmista. Työ on hyvin keskeinen osa arkea, mistä syystä työn osuutta ei voi sivuuttaa arjen hyvinvoinnin tarkastelussa. Lisäksi koska yksinhuoltaperheillä arkea pyörittää vain yksi vanhempi, on työn rooli arjen ajankäytön suhteen merkittävässä asemassa. Työn ja perheen yhteensovittaminen sekä koettu hyvinvointi kulkevatkin arjen tarkastelussa käsi kädessä.

Yksinhuoltajuus on varsin yleinen perhemuoto Suomessa. Tilastokeskuksen Perheet 2020 -tilaston mukaan vuonna 2020 kaikista lapsiperheistä noin 23 prosenttia oli yksinhuoltajaperheitä (Tilastokeskus 2020). Kuitenkaan perhepoliittisissa keskusteluissa yksinhuoltajien asemaa ei ole hirveästi tarkasteltu ja edellinen etuus, joka yksinhuoltajaperheille on myönnetty, on vuodelta 1994, jolloin yksinhuoltajille myönnettiin lapsilisän korotus (Rantalaiho 2009, 39). Viime vuosina työn ja perheen yhteensovittaminen on ollut esillä poliittisessa keskustelussa perhevapaiden uudistamisen myötä (Yle Uutiset, 2020). Perhevapaat uudistuvat vuonna 2022 ja uudistuksen tavoitteena on lasten hoitovastuun tasapuolinen jakautuminen vanhempien kesken (Kela 2021). Myös työn tahdin kiristymisestä (MTV Uutiset, 2015) käydään paljon keskustelua, mikä asettaa yksinhuoltajat mielenkiintoiseen asemaan. Miten yksinhuoltajat kokevat työn ja perhe-elämän ristiriidat, kun arkea on pyörittämässä vain yksi huoltaja?

Tutkimukseni tutkimuskysymykset kuuluvatkin: Millaisena arki koetaan yksinhuoltajaperheissä sekä miten arki rakentuu yksinhuoltajaperheissä? Pohdin tutkimuksessani muun muassa seuraavia asioita: Koetaanko arki raskaaksi vai jääkö arjessa tilaa ja aikaa esimerkiksi harrastuksille? Kuinka paljon työ määrää arkea ja kuinka paljon aikaa ja rahaa jää yhteiselle perheajalle? Olen kiinnostunut löytämään vastauksia siihen, kokevatko yksinhuoltajaperheet hyvinvointia arjessaan vai jääkö arki stressin, työn ja taloudellisen niukkuuden jalkoihin.

Tutkimus etenee seuraavasti. Luvussa kaksi esittelen yksinhuoltajuutta ilmiönä ja käsitteenä suomalaisessa yhteiskunnassa. Tämän jälkeen esitän tutkimuksen kanalta merkittävät teoriat ja näkökulmat luvussa kolme. Tukeudun Erik Allardtin (1976, 1998) hyvinvointiteoriaan sekä Jeffrey Greenhausin ja Nicholas Beutellin (1985) teoriaan työn ja perheen konflikteista. Luvussa neljä esittelen aineiston ja menetelmän. Lu-

vussa viisi puolestaan esitän tutkimustulokset, jotka perustuvat kahdeksaan yksinhuoltajan haastatteluun, joita tarkastelen teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla. Viimeisessä luvussa eli luvussa kuusi käsittelen tutkimukseni johtopäätöksiä sekä tuloksiin liittyvää pohdintaa.

2 Yksinhuoltajuus Suomessa

Yksinhuoltaja määritellään yleisesti asumisen perusteella. Yksinhuoltajalla tarkoitetaan näin ollen perhettä, jossa asuu vanhemman lisäksi vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi. (Haataja 2009, 46.) Toisaalta yksinhuoltajaperheiksi eivät lukeudu yhteiskunnassa ne perheet, joihin kuuluu uusi avo- tai aviopuoliso, sillä nämä perheet eivät ole oikeutettuja esimerkiksi lapsilisän yksinhuoltajakorotukseen (Haataja 2009, 54). Yksinhuoltajien lapsilisäkorotus on ollut voimassa perhepolitiikassa vuodesta 1994, jolloin sillä korvattiin aiemmat yksinhuoltajien verotukseen liittyvät kevennykset (Rantalaiho 2009, 39). Yksinhuoltajuus on myös viime vuosina yleistynyt. Esimerkiksi vuonna 2000 yhden vanhemman perheiden osuus kaikista lapsiperheistä oli noin 19 %. Määrä on noussut tasaisesti nykyiseen 23 %:iin. (Tilastokeskus 2020.) Nykyisin yleisin syy yksinhuoltajuudelle on avioero tai avoliiton päättyminen, kun ennen se oli puolison kuolema (Haataja 2009, 46).

Yksinhuoltajuuskäsitteellä on suomalaisessa yhteiskunnassa pitkään ollut kielteinen leima. Yksinhuoltajaperheitä on kuvattu ongelmallisemmaksi kuin kahden vanhemman perheitä ja huolta on kannettu lasten hyvinvoinnista yksinhuoltajaperheissä. (Forssén, Haataja & Hakovirta 2009, 11.) Kuitenkin viime vuosina perhekäsityksen moninaistuminen sekä yksinhuoltajaperheiden lisääntyminen on muovannut yksinhuoltajuuden hyväksytyimmäksi, ja ongelmälähtöisyys yksinhuoltajuudessa on vähentynyt. Lisäksi huoli yksinhuoltajuudessa on siirtynyt enemmän vanhempiin ja siihen, miten vanhemmat pärjäävät ja tulevat toimeen arjessa. (Broberg & Tähtinen 2009, 156–157.) Myös perhepoliittisessa keskustelussa on 2000-luvulla korostunut perhe- ja lapsilähtöinen lähtökohta, jossa korostuu lapsen etu molempiin vanhempiin, eli yhteishuoltajuus. Samaan aikaan lapsen oikeudet ovat vahvistuneet. (Rantalaiho 2009, 43–44.)

Yksinhuoltajista puhuttaessa monesti huoli liittyy yksinhuoltajaperheiden taloudelliseen asemaan ja sen yhteydestä perheiden hyvinvointiin. Yksinhuoltajien tulee tulla toimeen yksin arjen monista askareista, jotka kahden vanhemman perheissä jakautuu kahdelle vanhemmalle. (Broberg & Tähtinen, 156–157.) 1990-luvun jälkeen on Haatajan (2009, 106) mukaan yksinhuoltajien taloudellinen asema heikentynyt kahden vanhemman perheiden äideistä, joten myös osalla yksinhuoltajaperheistä ovat talou-

delliset resurssit niukemmat. Myös Sierminska (2018, 61) esittää, että Suomessa yksinhuoltajaperheillä on noin 34 prosenttia kahden vanhemman perheiden varallisuudesta.

Yksinhuoltajaperheiden pienituloisuus on myös suurempaa kuin kahden vanhemman perheillä kaikilla vanhempien koulutustasoilla (Härkönen 2018, 41). Myös tilastokeskuksen (2016) tulonjakotilastosta voi lukea, että jopa 40 prosenttia yhden vanhemman perheistä sijoittuu alimpaan tuloviidennekseen. Yksinhuoltajien pienemmät varallisuudet ja tulot verrattuna kahden vanhemman perheisiin johtuukin siitä, että yksinhuoltajien tulee pärjätä arjessa yhden vanhemman tuloilla, joilla tulee tyydyttää kaikkien huollettavien tarpeet (Sierminska 2018, 75–76). Pienituloisuudella on suuret vaikutukset perhe-elämään ja arjen rakentumiseen, asettaen arkeen haasteita. Perheen pienituloisuus vaikuttaa muun muassa perheen ilmapiiriin huononemiseen sekä yleisesti sosiaalisten suhteiden vähenemiseen ja arjen stressin lisääntymiseen. (Forssén & Ritakallio 2009, 79–80.)

Treanorin (2018, 94) tutkimuksessa puolestaan havaittiin, että tilanteessa, jossa lapsi elää sekä köyhydessä että materiaalisessa puutteessa, on suuremmat vaikutukset lapsen hyvinvointiin kuin tilanteessa, jossa lapsi elää vain köyhydessä. Yksinhuoltajaperheissä sekä köyhyys että materiaallinen puute ovat yleisempiä kuin kahden vanhemman perheissä (Treanor 2018, 93). Tämä asettaa perheen arjen toimivuuteen ja hyvinvoinnin toteutumiseen suuria haasteita yksinhuoltajaperheissä. Vaikutukset vanhempien hyvinvointiin ovat myös suuret, ja se luo vanhemmille esimerkiksi häpeää lasten heikommasta hyvinvoinnista (Treanor 2018, 97).

3 Teoria ja käsitteet

Tässä luvussa esitän tutkimukseni teoreettisen taustan ja näkökulman. Aluksi alaluvussa 3.1 keskityn Greenhaussin sekä Beutellin (1985) esittämään teoriaan työn ja perheen konflikteista. Toisessa alaluvussa 3.2 puolestaan kirjoitan Allardtin (1976; 1998) hyvinvointiteoriasta. Näiden kahden teorian pohjalta analysoin tutkimukseni aineistoa. Päädyin tarkastelemaan yksinhuoltajien arkea kahden eri teorian pohjalta, sillä halusin tuoda työelämän sekä työn ja perheen yhteensovittamisen näkökulman hyvinvoinnin tarkasteluun, sillä työ määrittää arkea hyvin suurissa määrin.

3.1 Työn ja perheen konfliktit

Nyky-yhteiskunnassa ansiotyön nähdään muuttuneen vaativammaksi sekä aikaa vievämmäksi. Samaan aikaan perhe-elämään ja vanhemmuuteen liittyy yhä enemmän paineita ja odotuksia. (Tammelin & Mustosmäki 2017, 99, 101.) Tämä asettaa vanhemmille paineita työ ja perhe-elämän yhteensovittamisesta, joita voi kuvata työn ja perheen välisiksi konflikteiksi. Työn ja perheen konfliktilla kuvataan vaikeutta sovittaa perhe-elämä työelämän kanssa. Toisin sanoen työn ja perheen konflikti asettaa yksilön työ- ja perheroolit ristiriitaan, jossa yksilön on vaikea toimia samanaikaisesti molemmissa rooleissa ja näin ollen täyttää molemmissa rooleissa esiintyviä vaatimuksia. (Greenhaus & Beutell 1985, 77.) Greenhaus ja Beutell (1985) esittävät, että konfliktin voi jakaa kolmeen eri malliin: *aikaan perustuvaan*, *rasitukseen perustuvaan* sekä *käytäytymiseen perustuvaan* konfliktiin.

Jeffrey Greenhaus sekä Nicholas Beutell ovat hallinto- ja taloustieteen kentältä, ja he ovat tutkineet paljon työn ja perheen yhteensovittamisen tematiikkaa. Vaikka heidän esittämä työn ja perheen konfliktin teoria on vuodelta 1985, tarjoaa se edelleen tänä päivänä varteenotettavan ja hyvän rautalankamallin työn ja perheen yhteensovittamisen tarkasteluun. Teoriaa voidaan kuitenkin siinä mielessä pitää vanhentuneena, että se ei huomioi nyky-yhteiskunnan työmarkkinoita sekä nyky-yhteiskunnassa laajalti esiintyvää prekaaria työtä.

Prekaarilla työllä kuvataan epävarmaa työtä, johon lukeutuu esimerkiksi työn määräaikaisuus ja työttömyysjaksot sekä yleisesti epävakaa työmarkkinat. Toisin sanoen prekaari epävarma työ on vastakohta työlle ja työsuhteelle, joka jatkuu pitkänä

yksilön eliniän ajan. (Ojala & Pyöriä 2019.) Koska olen kuitenkin tutkimuksessani kiinnostunut niemenomaan työn ja perheen yhteensovittamisesta, voidaan työttömät yksinhuoltajat jättää tarkastelun ulkopuolelle. Lisäksi voidaan ajatella, että myös määräaikaisia töitä tekevät yksilöt voivat kokea työn ja perheen konfliktin samalla tavalla kuin vakituiset työntekijät. Tästä syystä Greenhaussin sekä Beutellin (1985) esittämä teoria työn ja perheen konfliktista on varsin käytettävä tänäkin päivänä.

3.1.1 Aikaan perustuva konflikti

Aikaan perustuvalla konfliktilla kuvataan tilannetta, jossa henkilön useampi rooli kilpailee yksilön ajasta. Näin ollen yhteen rooliin liittyvät aikapaineet voivat tehdä yksilölle mahdottomaksi toimia samanaikaisesti toisen roolin asettamien aikapaineiden puitteissa. Yksilön on siis mahdoton suoriutua kahden roolin asettamista vaatimuksista samanaikaisesti. Aikaan perustuvalla konfliktilla voidaan kuvata myös tilannetta, jossa yksilö ei saa ajatuksia pois tietystä roolista ollessaan kuitenkin jo läsnä toisessa roolissa. Näin ollen aikaan perustuva konflikti on yhteydessä siihen, kuinka paljon yksilö tekee töitä viikon aikana. Mitä enemmän töitä on viikossa, sitä suurempi on työn ja perheen välinen konflikti. Myös työn joustavuus on osaltaan yhteydessä aikaan perustuvaan työn ja perheen konfliktiin siten, että joustamaton työ lisää konfliktia. (Greenhaus & Beutell 1985, 78.)

Toisaalta myös perhe-elämä voi vaatia yksilöltä paljon aikaa, joka lisää aikaan perustuvaa työn ja perheen konfliktia. On havaittu, että pienten lasten vanhemmilla, joilla perhe-elämä vie paljon aikaa, esiintyy enemmän työn ja perhe-elämään liittyvää konfliktia kuin perheillä, joilla lapset ovat jo vanhempia. (Greenhaus & Beutell 1985, 80.) Aikaan perustuva konflikti voi siis johtua niin työn kuin perheen viemästä ajasta yksilön arjessa. Myös Tammelin ja Mustosmäki (2017, 101) kirjoittavat työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen haasteista. Töitä jatketaan monesti kotona vapaa-ajan puitteissa etenkin töihin liittyvien yhteydenottojen myötä. Lisäksi vapaa-aikaan kohdistuu nyky-yhteiskunnassa suuria odotuksia, jolloin vapaa-ajalla halutaan tehdä ja kokea paljon, joka vaikuttaa myös kiireen ja aikaan liittyvän konfliktin kokemiseen. Myös korostunut perhekeskeisyys ja paineet sekä odotukset hyvästä vanhemmuudesta lisää perheen vaatimaa aikaa, jolla on myös vaikutusta aikaan perustuvaan konfliktiin. Etenkin pienten lasten perheissä aikapula on yleistä. (Tammelin & Mustosmäki 2017, 101.)

3.1.2 Rasitukseen perustuva konflikti

Rasitukseen perustuvalla konfliktilla kuvataan tilannetta, jossa esimerkiksi työrooliin paneutuminen voi aiheuttaa stressin myötä oireita kuten väsymystä, ahdistusta sekä masennusta ja nämä oireet heijastuvat yksilön toisiin rooleihin ja siitä suoriutumiseen. Esimerkiksi epäselvyydet työssä, heikko tuki johtajalta, työn fyysiset ja psyykkiset vaatimukset, vaihtuvuudet työssä sekä työssä vaadittava henkinen keskittyminen ovat kaikki yhteydessä rasitukseen perustuvaan työn ja perheen konfliktiin. Myös työn merkityksettömältä tuntuminen voi lisätä rasitukseen perustuvaa työn ja perheen konfliktia. (Greenhaus & Beutell 1985, 81.)

Toisaalta perherooliin paneutuminen ja konfliktit perheen sisällä voivat myös heijastua yksilön työrooliin. Tukeva puoliso voi suojella toista puolisoa työn ja perheen väliseltä rasitukseen perustuvalta konfliktilta, kun taas eriävät näkemykset puolison työ- tai perheroolista voivat synnyttää suurtakin perheen sisäistä jännitettä, joka heijastuu työn ja perheen konfliktiin. (Greenhaus & Beutell 1985, 81.) Näin ollen erilaiset jännitettä luovat tilanteet niin perhe- kuin työelämässä voivat lisätä yksilön kokemaa rasitusta ja lisätä työn ja perheen välistä konfliktia. Toisaalta myös tietotyön lisääntyminen sekä työn ja perhe-elämän rajojen hälventyminen vaikuttaa siihen, että perheroolia ja siihen liittyviä tehtäviä laiminlyödään työroolin puitteissa. Esimerkiksi vuonna 2013 neljäsosa palkansaajista laiminlöi kotitöitä työtehtävien takia. (Tammelin & Mustosmäki 2017, 105.) Voidaankin ajatella, että työn asettaman rasituksen takia yksilöllä ei ole voimia suoriutua perheroolista.

Kuitenkin toisaalta työ voi olla voimaa tuova elementti yksilön arjessa. Parhaimmillaan työ voi auttaa yksilöä jaksamaan ja suoriutumaan perheroolista ja työssä yksilö voi oppia esimerkiksi taitoja perhe-elämää ja siitä suoriutumista varten. Niin ikään työ voi antaa yksilölle paikan, jossa hän pystyy toteuttamaan itseään sekä levähtämään perheroolista. (Tammelin & Mustosmäki 2017, 106.) Työrooli tarjoaa siis yksilölle vastapainon perheroolista, joka voi tukea yksilöä molemmista rooleista ilmenevän rasituksen kanssa. Vaikuttaakin siltä, että parhaimmassa tapauksessa työ- ja perherooli ovat keskenään tasapainossa, joka edelleen antaa yksilölle arkeen tukea ja vähentää rooleista ilmenevää rasitusta.

3.1.3 Käyttäytymiseen perustuva konflikti

Käyttäytymiseen perustuva konflikti liittyy tilanteisiin, joissa eri roolien vaatimat käyttäytymismallit ovat keskenään ristiriidassa. Esimerkiksi yksilön työrooli voi erota huomattavasti perheroolista. Työrooli voi esimerkiksi vaatia yksilöltä objektiivisuutta sekä tunne-elämän vakautta, kun taas perherooli vaatii yksilöltä lämpöä, hoivaa sekä haavoittuvaisuutta perhesuhteiden välisissä vuorovaikutuksissa. Mikäli yksilö ei ole kykeneväinen sopeuttamaan käytöstään kohtaa hän mahdollisesti konflikteja. (Greenhaus & Beutell 1985, 81–82.)

Välillä yksilö joutuu myös toimimaan työ- sekä perheroolissa samanaikaisesti. Yksilö voi joutua mahdollisesti työpäivän aikana hoitamaan esimerkiksi sairasta lasta, jolloin yksilön on sopeutettava käyttäytymistä näiden kahden roolin välillä. Tammelin ja Mustosmäki (2017, 107) kirjoittavat, että työpaikalta saatava tuki sekä jousto vaikuttavat positiivisesti mahdollisten ristiriitojen kokemiseen. Vaikutusmahdollisuudet työhön sekä työ- ja perheroolien välimaastossa tehty työ vaikuttavat siis positiivisesti koettuun ristiriitaan ja konfliktiin ja auttaa yksilöä kokemaan elämänhallinnan paremmaksi. (Tammelin & Mustosmäki 2017, 107.) Näin ollen työn ja perheen tasapainoinen ja joustava suhde vaikuttaa varmasti osaltaan myös myönteisesti mahdollisiin yksilön kokemuksiin ristiriitoihin käyttäytymiseen liittyvän konfliktin suhteen ja yksilön on helpompi sopeuttaa käyttäytymistä kahden roolin välillä samanaikaisesti.

3.2 Hyvinvointi arjessa

Hyvinvoinnin kokemukset arjessa voidaan jakaa objektiiviseen ja subjektiiviseen hyvinvointiin. Objektiivisella hyvinvoinnilla kuvataan mitattavissa olevia hyvinvointia tuottavia tekijöitä, kuten esimerkiksi terveyttä, asumista, koulutusta ja tuloja. Subjektiivisella hyvinvoinnilla puolestaan kuvataan yksilön koettua elämänlaatua ja onnellisuutta. (Törrönen 2012, 33.) Tunnettu suomalainen sosiologi Erik Allardt (1976; 1998) jakaa subjektiivisen hyvinvoinnin tarveteoreettisesti *having*, *loving* ja *being* -käsitteiden alle. *Having*-käsitteellä kuvataan elintasoja, johon kuuluu muun muassa tulot, asuminen, koulutus, työllisyys sekä terveys. *Loving*-käsitteellä Allardt puolestaan kuvaa perhe- ja ystävyys-suhteita ja *being*-käsitteellä sen sijaan kuvataan itsensä toteuttamiseen liittyviä alueita, kuten esimerkiksi mielenkiintoisilta tuntuvia elämänalueita. (Allardt 1998, 38–41.)

Ylistö (2009, 288) esittää, että Allardtin tarveteoreettinen hyvinvointinäkökulma kuvaa ihmisten nykypäivän hyvinvoinnin tarpeita arjessa. Elintason turvatessa yksilöiden perustarpeet ovat *loving* ja *being* -käsitteiden mukaiset hyvinvoinnin alueet nousevat enemmän määrittelemään hyvinvointia. Lisäksi, jotta yksilö kokee hyvinvointia elämässä, tulee jokaisen tarpeen tyydyttyä säännöllisesti sekä tasapainoisesti. (Ylistö 2009, 288.) Hyvinvoinnin kokemus arjessa vaatii näin ollen riittävän taloudellisen omistuksen lisäksi merkittäviä ihmissuhteita sekä mielenkiintoiselta ja merkittävältä tuntuva tekemistä arkeen. Yksinhuoltajilla asiasta tekee mielenkiintoisen se, että monesti toimeentulo on niukempaa kuin kahden vanhemman perheillä sekä toisaalta arki on varmasti osaltaan kiireisempää yhden huoltajan pyörittäessä arkea.

Allardt (1998, 40) kirjoittaa, että hyvinvoinnin toteutuminen yksilön arjessa vaatii tiettyjen tarpeiden toteutumista. Tarpeilla kuvataan yksilöiden välttämättömyyksiä, joita ilman yksilö kokee kärsimystä. Näitä kärsimyksen kohteita voi olla työttömyys ja huonot asuinolosuhteet, mutta myös niin ikään rakastavien ihmissuhteiden ja tunnustuksen puute. (Allardt 1998, 40.) Näistä tarpeista tuleekin *having*, *loving* ja *being* kategoriat koetulle tarveteoreettiselle hyvinvoinnille. Koettu hyvinvointi koostuu siis näiden osa-alueiden kokonaisuudesta.

3.2.1 Elintaso

Having eli elintaso -kategorian alle kuuluvia hyvinvoinnin alueita ovat elintason myötä saavutettu hyvinvointi. Tällä kuvataan esimerkiksi tulojen, työllisyyden, asumisen, koulutuksen sekä terveyden myötä muodostuvaa hyvinvointia. Elintason myötä saavutetut aineelliset resurssit ovatkin edellytys elämälle, jonka takia elintaso on ensisijainen hyvinvoinnin mittari. (Allardt 1976. 39–41, 50.) Nämä ovat siis hyvin merkittäviä ja ilmeisiä hyvinvointia muodostavia osa-alueita ihmisten elämässä. Esimerkiksi tulojen kautta yksilöt pystyvät toimimaan elämänsä kannalta mielekkäästi (Allardt 1976, 121). Raunio (1999, 304–305) esittää, että elintason tuomassa hyvinvoinnissa on kyse osaltaan resurssien muuntamisesta hyvinvoinniksi. Tällä kuvataan sitä, että yksilöt ohjaavat olosuhteitaan omilla resursseillaan, joita ovat esimerkiksi raha, omaisuus, tiedot ja taidot, jotka edelleen määrittävät yksilön elintason ja hyvinvoinnin. (Raunio 1999, 304–305.)

Myös työllisyys määrittää merkittävästi hyvinvointia. Työttömyydellä on suuret vaikutukset yksilön mahdollisuuksiin toteuttaa itseään ja näin ollen työttömyys myös passivoi ihmisiä (Allardt 1998, 42). Lisäksi työnteko on hyvin keskeisessä roolissa hyvinvoinnin rakentumisessa. Työstä saadut tulot ovat myös pääasiallinen tulojen lähde

ja työn puute johtaakin yhteiskunnassa tulojen epätasaiselle jakautumiselle. (Allardt 1976, 127.) Myös Törrönen (2012, 77) kirjoittaa, että lapsiperheiden hyvinvointia turvaa nimenomaa työllisyys sekä työstä saadut tulot. Sen sijaan huono-osaisuus on yhteydessä esimerkiksi taloudelliseen niukkuuteen ja vaikeuteen työllistyä (Törrönen 2012, 78).

Asumiseen liittyvän hyvinvoinnin Allardt (1976, 123) puolestaan esittää asunnon tilan ja siellä asuvien henkilöiden lukumäärän mukaan. Törrönen (2012, 84) puolestaan havaitsi tutkimuksessaan, että taloudellisesti hyvin toimeentulevat ovat pääosin tyytyväisiä asumisen laatuun, kun taas taloudellisessa niukkuudessa elävät ovat tyytymättömiä asumiseen. Yksilöt, jotka kokivat tyytyväisyyttä asumiseen, kokivat voineensa vaikuttaa esimerkiksi asunnon tilaan ja varusteisiin (Törrönen 2012, 84). Ihanteellisena asumisympäristönä kuvataankin Törrösen (2012, 85) tutkimuksessa turvallista, rauhalista, esteettistä sekä palveluiden ja luonnon läheistä paikkaa. Asumiseen liittyvä hyvinvointi muodostuu siis asunnon tilan ja varusteiden sekä sijainnin mukaan.

Koulutuksen tuomaa hyvinvointia sen sijaan voisi kuvata myös itsensä toteuttamisen eli *being* -kategoriassa. Elintaso-kategoriassa kuitenkin koulutuksella ajatellaan olevan yksilölle resurssi, jonka avulla voi vaikuttaa omiin aineellisiin elinolosuhteisiin. (Allardt 1976, 131–132.)

Viimeisenä elintasokategorian hyvinvointia tuottavista mekanismeista Allardt (1976, 134) esittää terveyden. Terveyttä voidaan monesti pitää hyvin keskeisenä hyvinvointia tuottavana tekijänä. Kuitenkin terveys on samaan aikaan yksilölle resurssi, jonka myötä yksilö pystyy toteuttamaan muita elintason hyvinvointia tuottavia mekanismeja, kuten hankkimaan töitä tai koulutusta. (Allardt 1976, 134.) Terveiden menettäneen yksilön onkin hankalaa, ellei mahdotonta tehdä tietyissä tilanteissa töitä. Allardt (1976, 134) kirjoittaakin, että terveys on elintason hyvin keskeinen osatekijä. Myös lapsiperheillä terveys näyttäytyy suuressa roolissa. Lapsilla esiintyy paljon tartuntatauteja sekä toistuvia allergioita ja korvatulehduksia, kun taas aikuisilla huolta, väsymystä, uupumusta, alakuloisuutta ja masennusta. (Törrönen 2012, 88–89.) Näin ollen terveys voidaan myös tässä mielessä nähdä laajemmin arjen toimijuuteen vaikuttavana tekijänä, joka värittää vahvasti hyvinvointia.

3.2.2 Läheissuhteet

Loving eli läheissuhteet -kategorialla Allardt (1976; 1998) kuvaa yksilön kannalta merkittäviä läheissuhteita, eli yhteissuhteita. Yhteisyssuhteet ovat myös tärkeässä roolissa yksilön näkökulmasta ja niiden kautta yksilöt rakentavatkin muun muassa identiteettiään. Ihmisillä on luontainen tarve yhteisyssuhteisiin, joten sosiaalisten suhteiden toteutuminen on tärkeää. Näitä suhteita ovat niin ikään esimerkiksi perhe- ja ystäväsuhteet, työyhteisöt sekä toisaalta kaikki muut yhteisöt ja tekijät, joiden varaan ihmisen muodostama identiteetti perustuu. Esimerkiksi työyhteisöistä on muodostunut hyvin merkittävä yhteisyssuhteiden määrittäjä. (Allardt 1998, 43; Allardt 1976, 43, 50.)

Muilla yhteisöillä ja tekijöillä Allardt (1998, 43) kuvaa esimerkiksi kansallisuuksia, uskontokuntia, poliittisia mielipiteitä sekä vähemmistöryhmiä. Nämä näyttäytyvät myös suurella roolilla yksilön identiteetin muodostumisessa. Tästä syystä yhteisyssuhteiden puuttuessa yksilöltä kokonaan, vaikeutuu myös identiteetin muodostuminen ja tätä Allardt (1998, 43) kuvaa yksilöllisenä hätätilana. Yksinhuoltajat voidaankin nähdä ihmisryhmänä, jonka varaan yksinhuoltajat voivat muodostaa identiteettiään.

Pessi ja Seppänen (2011, 290) puolestaan kirjoittavat yhteisöllisyyden tärkeydestä yhteiskuntapoliittisesta näkökulmasta. Yhteisöllisyys onkin monesti nähty hyvinvoinnin sekä hyvänä pidetyn elämän kulmakivenä yhteiskunnassa. Lisäksi yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa yhteisöjen toivotaan yhä enemmän tuovan jäsenilleen henkistä tukea. (Pessi & Seppänen 2011, 290–291.) Ahokas (2014, 223–224) sen sijaan esittää, että tiettyyn ryhmään samastuminen, eli yhteenkuuluvuuden hyväksyminen tiettyä mielenkiintoiselta tuntuvaan ryhmään kohtaan – kuten harrastusta kohtaan – lisää itsetuntoa ja vahvistaa identiteettiä, kun jäsenyyteen liittyy positiivisia tunteita. Läheissuhteet ja niiden muodostamat yhteisöt ja ryhmät näyttäytyvätkin tärkeinä alueina yksilöiden arkisen hyvinvoinnin rakentumisessa.

Yhteisöllisyyden ja sosiaalisen kanssakäymisen on myös huomattu lisäävän jopa elinikää kuuluvuuden tunteen kautta. Kuuluvuuden tunnetta lisää esimerkiksi harrastukset, joissa toimitaan yhdessä muiden kanssa. Tästä syystä yhteiskunnan tulisikin turvata yksilöille riittävät sosiaaliset suhteet esimerkiksi yksinäisyyttä vähentävillä poliittisilla päätöksenteoilla. (Kotiranta, Haaki & Niemi 2011, 241–242.) Lisäksi Allardt (1998, 43–44) mukaan yhteiskunnassa näkyvä ongelmallinen käyttäytyminen esiintyy monesti yksilöillä, joilla ei ole mielekästä yhteisöelämää. Yhteisöt ja läheissuhteet tuovatkin yksilöille tukea ja apua (Allardt 1976, 156).

3.2.3 Ihmisenä oleminen ja itsensä toteuttaminen

Being eli ihmisenä oleminen tai itsensä toteuttaminen puolestaan tarkoittaa ihmisen kykyä muodostaa identiteettiään omien kykyjen, taustansa ja ryhmäjäsenyyksien vaaraan sekä myös pyrkimystä toteuttaa itseään. *Being*-kategorian hyvinvointia Allardt onkin mitannut neljän indikaattorin avulla tutkimuksissaan. Nämä indikaattorit ovat olleet arvonanto eli tunnustuksen saaminen, korvaamattomuus, poliittinen aktiivisuus sekä mielenkiintoinen vapaa-ajan tekeminen. (Allardt 1998, 44–45.) *Being*-kategorian hyvinvointi on siis laajemmin yksilön oman identiteetin toteuttamiseen liittyvää toimintaa.

Identiteetin mukaisen toiminnan toteuttaminen ja identiteetin muodostus onkin erittäin tärkeä tarve ihmiselle. Yksilöt, jotka kamppailevat identiteetin muodostamisen kanssa sekä omien kykyjen kanssa, kohtaavat monesti haasteita, kuten esimerkiksi aggressiivisuutta tai passiivisuutta. Lisäksi korvaamattomuuden tunne on yksilöille keskeisessä asemassa hyvinvoinnin muodostumisessa. Yksilöt, jotka eivät koe korvaamattomuuden tunnetta, voivat kokea itsensä vieraantuvaksi ja voi näin ollen kärsiä. Myös tunnustuksen saaminen muilta ihmisiltä on ihmisille tärkeää. Ihmiset toimivatkin jopa toivottomasti sen eteen, että saisivat muilta tunnustusta ja arvonantoa. (Allardt 1998, 45–46.) Näin ollen tunnustuksen saaminen sekä mielekäs identiteetin mukainen toiminta värittävät paljon yksilön kokemaa arkista hyvinvointia. Yksinhuoltajien näkökulmasta oman identiteetin toteuttaminen arjessa voi olla haasteellista heikomman elintason sekä mahdollisten aikapaineiden myötä.

4 Tutkimuksen toteutus

Tässä luvussa kuvailen tutkimuksen toteutuksen käytännön tasolla. Luvussa 4.1 esitän tutkimukseni tarkoituksen ja tavoitteen. Luvussa 4.2 taas esitän käyttämäni tutkimusmenetelmän, jolla tutkimukseni toteutin sekä käsittelen aineiston analysointia. Viimeisenä luvussa 4.3 esitän tutkimukseeni liittyviä eettisiä näkökulmia ja pohdin tutkimukseni luotettavuutta.

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite

Tutkin, millaisena yksinhuoltajavanhemmat kokevat arjen rakentumisen. Koetaanko arki stressaavaksi muun muassa taloudellisen niukkuuden ja kiireen myötä vai kokevatko yksinhuoltajat hyvinvointia arjessa? Tarkastelen yksinhuoltajien arkea työn ja perheen asettamien konfliktien sekä hyvinvoinnin kokemusten näkökulmasta. Tavoitteenani on selvittää haastatteluaineiston perusteella yksinhuoltajien omia kokemuksia arjen rakentumisesta ja tuottaa tietoa yksinhuoltajien asemasta yhteiskunnassa.

Tutkimuksen tutkimuskysymyksinä ovat:

1) *Millaisena arki koetaan yksinhuoltajaperheissä?*

2) *Miten arki rakentuu yksinhuoltajaperheissä?*

Arjella kuvataan tutkimuksessa jokapäiväistä elettyä elämää, jota värittää työ ja perhe-elämä ja niissä esiintyvät mahdolliset erilaiset roolit. Olen kiinnostunut näistä rooleista ja niiden yhteensovittamiseen liittyvistä ristiriidoista sekä toisaalta hyvinvoinnin kokemuksista jokapäiväisessä elämässä. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan yksinhuoltajien arjen rakentumista muun muassa harrastusten ja itsensä toteuttamisen näkökulmasta.

Aikaisempaa tutkimusta yksinhuoltajaperheiden arjen kokemuksista on niukasti. Näin ollen tästä tutkimuksesta saatavalle tiedolle on tarvetta, jotta yksinhuoltajien kokemuksia jokapäiväisestä elämästä saadaan enemmän esille. Yksinhuoltajia Suomessa on tutkinut ennen etenkin Katja Forssén, Anita Haataja sekä Mia Hakovirta. He ovat myös toimittaneet kirjan *Yksinhuoltajuus Suomessa*, joka on myös omassa tutkimuksessani paljon käytetty lähde.

4.2 Tutkimusmenetelmä ja aineiston analyysi

Hyödynnän tutkimuksessani valmista haastatteluaineistoa. Laadullisella eli kvalitatiivisella tutkimuksella kuvataan tutkimusta, jossa ollaan kiinnostuneita löytämään ihmisten merkityksiä ja kokemuksia elämästä ja omasta todellisuudestaan. Näitä kokemuksia ja merkityksiä tutkitaan muun muassa ihmisten toiminnan, ajatusten sekä päämäärien kautta, jotka ovat yksilölle merkityksellisiä. (Vilkkä 2021, 94.) Eskola ja Suoranta (1998, 14) puolestaan kuvaavat yhdeksi laadullisen tutkimuksen tavoitteeksi tutkittavien näkökulman huomioimisen, eli tutkittavien osallistamisen. Näin ollen laadullisessa tutkimuksessa on tarkoituksenmukaista päästä lähelle tutkittavien elämää ja sille annettuja merkityksiä ja kokemuksia. Myös teorian rooli laadullisessa tutkimuksessa on tärkeä. Teoria vaikuttaa myös tutkimuksen tuloksiin, sillä tutkijan valittu teoreettinen pohja ohjaa tutkittavien ilmiöiden tarkastelua. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 20.)

Tutkimuksessa on hyödynnetty Mia Hakovirran keräämää haastatteluaineistoa, joka on luovutettu Yhteiskuntatieteelliseen Tietoarkistoon. Aineiston nimi on FSD2471 Yksinhuoltajien haastattelut 2001 ja 2003. Aineisto koostuu 22 eri yksinhuoltajahaastattelusta. Haastatteluiden aiheina käsitellään yksinhuoltajien arkea koskien muun muassa tulotasoa, tukia, perhesuhteita ja vanhemmuutta. Haastateltavat käsittelevät haastatteluissa siis laajasti elämäänsä ja kokemuksiaan arjesta. Aineisto sopii tutkimukseeni erittäin hyvin ja näin laajan aineiston kerääminen itse ei olisi ollut aikataulun puitteissa mahdollista kandidaatintutkielmaani varten. Tästä syystä valmiin aineiston hyödyntäminen on järkevää ja mahdollistaa tutkimukseeni laajemman analyysin. Lisäksi valitsin laadullisen aineiston, sillä minua kiinnostaa erityisesti mahdolliset eroavat yksilölliset kokemukset arjesta yksinhuoltajien kertomana.

Koska aineisto on laaja – yhteensä noin 300 sivua – tuli minun rajata aineistosta tutkimusongelmani kannalta olennaisimmat teemat teemoittelun avulla. Myös Eskola ja Suoranta (1998, 129) kirjoittavat, että teemoittelun kautta aineistosta on mahdollista etsiä tutkimuksen kannalta olennaiset alueet. Teemat, joilla lähdin aineiston analysoimaan ovat seuraavat: *työn ja perheen yhteensovittaminen, taloudellinen toimeentulo* sekä *hyvinvoinnin kokemukset*. Analyysin pohjalta pyrin siis tiivistämään aineistosta tutkimukseni kannalta merkittävät aihealueet sekä selkeyttämään aineistoa ja tuottamaan aineistosta uutta tietoa, jota Eskola ja Suoranta (1998, 100) kuvaavatkin laadullisen aineiston analyysin tarkoitukseksi. Lisäksi aineistoon on merkitty haastateltavien

taustatiedoista ikä, siviilisääty, koulutustaso, työmarkkina-asema, onko alle kouluikäisiä lapsia sekä alle 18-vuotiaiden lasten lukumäärä. Näin ollen rajasin aineistosta työsikäkyvät yksinhuoltajat, joilla on vähintään yksi alle kouluikäinen lapsi. Näin ollen haastatteluja kertyi yhteensä kahdeksan. Näiden henkilöiden kokemukset ovat tutkimukseni kannalta mielenkiintoisimmat ja merkityksellisimmät.

Tutkimukseni perustuu teorialähtöiseen sisällönanalyysiin. Sisällönanalyysi on laadullisissa tutkimuksissa perusmenetelmä, jota voidaan hyödyntää hyvin monenlaisissa laadullisissa tutkimuksissa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 78). Lisäksi sisällönanalyysin avulla aineisto saadaan tiivistettyyn muotoon, jolloin tutkija voi vetää aineistosta johtopäätöksiä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87). Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä analyysi puolestaan perustuu aikaisempaan tutkimukseen sekä käsitteisiin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 95.) Tästä syystä teorialähtöisessä sisällönanalyysissä on tutkijan tutustuttava aikaisempaan tutkimukseen. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä aineistoa siis analysoidaan valmiiden teorioiden, käsitteiden ja näkökulmien kautta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98). Valitsin teorialähtöisen sisällönanalyysin, koska hyvinvointia sekä työn ja perheen yhteensovittamista on mielekkäämpää tarkastella aikaisempien käsitteiden valossa. Tutkimuksessani nämä käsitteet, jonka kautta aineiston abstrahointi eteni, olivat Allardtin (1976; 1998) kolmijakoinen hyvinvointimalli sekä Greenhaus ja Beutellin (1985) esittämä kolmijakoinen työn ja perheen konfliktia kuvaava malli.

Analyysiprosessi eteni siten, että aloitin teemoittelun avulla värikoodaamaan aineiston puheenvuoroista eri teemoihin soveltuvia puheenvuoroja. Tämän jälkeen sijoitin värikoodatut puheenvuorot tutkimukseeni valitsemieni käsitteiden alle erilliseen tiedostoon. Näin sain tutkimukseni kannalta merkittävät puheenvuorot jäsennettyä käsitteiden alle ja tätä kautta pohtimaan löydettyjä tutkimustuloksia.

4.3 Tutkimuksen eettiset näkökulmat ja luotettavuus

Valmiin aineiston hyödyntäminen aiheutti kuitenkin erityisen tarpeen pohtia aineiston käytettävyyttä. Aineisto on kerätty vuosina 2001 ja 2003, joten aineisto on verrattain vanha. Tästä syystä minun tuli tutkijana pohtia onko haastatteluissa esiintyvät aiheet vielä ajankohtaisia vai onko yhteiskunnassa tapahtunut merkittäviä muutoksia vuosien saatossa. Lopulta totesin kuitenkin aineiston ajankohtaiseksi, sillä kuten aiemmin jo mainittu ei yhteiskunnassa ole yksinhuoltajien kannalta tapahtunut merkittäviä muutoksia. Lisäksi perhe-elämän rakenteelliset yhteiskunnalliset muutokset ovat hitaita,

eikä viimeisen parinkymmenen vuoden aikana perhe-elämä ole muuttunut siinä määrin, ettei aineisto olisi käytettävä. Näin ollen aineistossa esiintyvät arjen kertomukset ovat edelleen varsin päteviä. Toisaalta avointa tiedettä suositaan myös Tampereen yliopiston tasolta, joka puhuu myös valmiin aineiston hyödyntämisen puolesta tilanteissa, jotka sen sallivat (TUNI).

Valmiin aineiston hyödyntäminen säästi minut aineiston anonymisoinnilta, sillä valmiissa aineistossa haastattelut ovat valmiiksi anonymisoituja. Tämä säästää myös osaltaan tutkijan aikaa, joka mahdollistaa myös tarkemman ja syvällisemmän analyysiprosessin. Lisäksi valmiin aineiston myötä minulle ei jäänyt henkilöiden henkilötietoja, jotka tulisi hävittää ja käsitellä huolellisesti tutkimusprosessin aikana. Myös Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2009, 20) esittävät, että laadullisessa tutkimuksessa eettiset periaatteet ja ongelmat voidaan jakaa kahteen ryhmään. Ensimmäisessä ryhmään kuuluvat juuri tilanteet, joissa tutkittavien kanssa ollaan tekemisissä esimerkiksi juuri yksityisyydensuojan merkeissä. Näin ollen minun tutkimukseni kannalta eettisten periaatteiden pohtiminen tutkittavien näkökulmasta ei ole merkityksellistä.

Sen sijaan olen tutkijana eettisesti vastuussa tutkimuksen tutkimustuloksista. Saaranen-Kauppinen sekä Puusniekka (2009, 21) kuvaavat, että tutkija on moraalisesti vastuussa tutkimustulosten mahdollisista vaikutuksista tutkittavalle. Koska yksinhuoltajat ovat yhteiskunnassa vähemmistö, tulee tämä myös huomioida tutkimuksessani yksinhuoltajista kirjoitettaessa. Tutkittavan ihmisarvon kunnioittaminen on myös tutkimuksen teon kannalta huomionarvoista (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 20).

5 Tulokset

Tässä luvussa esitän tutkimukseni tulokset. Esitän aineistosta esiin nousseita puheenvuoroja, joiden kautta yksinhuoltajat kuvaavat arjen kokemuksiaan työn ja perheen yhteensovittamisesta sekä koetusta hyvinvoinnista. Luvun alaluvut on nimetty tutkimuksen teoriaosuuden pohjalta. Alaluvussa 5.1 esitän työn ja perhe-elämän yhteensovittamiseen liittyvät kokemukset Greenhaussin ja Beutellin (1985) työn ja perheen konfliktin teorian mukaan. Alaluvussa 5.2 puolestaan esitän esiin nousseet hyvinvoinnin kokemukset Allardtin (1976; 1998) hyvinvointiteorian mukaan, jossa kokemukset on jaettu *having*, *loving* ja *being* teemojen alle.

5.1 Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen

Aineistosta nousi esiin useita puheenvuoroja, joissa kuvattiin työn ja perhe-elämän yhteensovittamista. Aikaan perustuvat konfliktit olivat selvästi yleisimpiä kuvauksia työn ja perheen yhteensovittamisen haasteista. Lähes jokaisessa haastattelussa kuvattiin arkea kiireiseksi ja esiin nousi tilanteita, joissa työ- sekä perherooli kilpailivat jatkuvasti yksilön ajasta. Haastatteluissa nousi esiin myös tilanteita, joissa aika loppui vuorokaudesta kesken sekä toisaalta tilanteita, joissa päivät olivat minuutilleen aikataulutettuja. Tämä kertoo yksinhuoltajan haasteista selvitä arjen askareista yksin. Niin ikään kahden vanhemman perheissä arjen töiden jakaantuessa kahdelle, on ajankäyttöön liittyvät konfliktit helpompaa selvittää. Kuitenkin myös Helenius (2020, 58) havaitsi väitöskirjassaan, että työn ja perheen yhteensovittamisen kontekstissa esiintyy kiireisyys lähes poikkeuksetta. Kiireisyys liitetäänkin tehokkuuteen sekä kilpailuyhteiskunnassa pärjäämiseen, jonka takia sitä pidetään normaalina arkielämässä (Helenius 2020, 58).

[...] Mul on aina ihan järjetön kiire, et se on niinku ehdottomast alle 10 minuuttii mitä voi käyttää kauppas. [...] (H18)

[...] Et just ku päiväkotii menee tasan kello 17 kiinni, niin se aiheuttaa välil sellasii, et on niinku ihan minuuteist kiinni, et siihen ehtii. Ja sit se on just se, et ei missään nimessä saa myöhästy linja-autost ja tälläsiä asioita, ne on niit semmosii hirveen stressaavii juttuja. (H18)

Olen joskus toivonut, että olisi 48 tuntisia päiviä, mutta voi kamalaa, mitä kaikkea joutuisi silloin tekemään niinä päivinä. (H9)

Yksinhuoltajat joutuivat haastatteluiden perusteella pohtimaan arjen ajankäyttöä, ja ajan puute asettaakin ehtoja arkeen ja arjen toimijuuteen. Yksi haastateltava kuvasi, että työajat määrittivät myös lasten vuoroasumisen järjestelyä. Myös harrastuksia arjessa kuvattiin vaikeaksi toteuttaa ajan puutteen ja kiireen takia. Kiire ja aikaan perustuvat konfliktit määrittävät siis paljon yksinhuoltajien arkea ja sanelee osaltaan ehtoja siihen, miten arjessa pystyy toimimaan. Greenhaussin sekä Beutellin (1985) esittämä aikaan perustuva työn ja perheen konflikti oli siis aineistossa yleistä.

Sen ajan kanssa tuli, sen kans tulee tosi paljon tiukkaa. Ei meinaa ratketa millään joka paikkaan. (H22)

[...] kun sitä alko miettimään, et yksinhuoltajana kolmen alle kouluikäisen kanssa ja teet nelivuorotyötä niin se on semmosta niinkun aika ristiriitasta. [...] Sit päätettiin, että otetaan tää viikko ja viikko ja aina sit se viikko, kun mulla on yövuoro, he on isällä [...] (H15)

[...] mut mitään, sanoisinko mä säännöllistä harrastusta, se on aika hankala toteuttaa yleensäki kolmivuorotyössä [...] (H21)

Työ ilmeni myös rasituksena yksinhuoltajien arjessa. Rasitus asettaa myös haasteita yhdistää työn ja perhe-elämän vaatimukset keskenään. Osassa haastateluista ilmeni, että työssä kohdatut stressin oireet, heijastuivat myös yksilön perherooliin. Tämä väritti haastateltavien arkea raskaaksi. Rasituksen ja kiireen värittämä arki asettaa yksinhuoltajat haastavaan asemaan. Toisaalta arjen raskaus vaatii yksinhuoltajilta selviytymiskeinoja, joilla arjen raskaita kokemuksia voidaan hillitä.

[...] Kun kotona on niin paljon tekemistä ja vielä teen töissä sen työn eli siivoan. Se on niin raskasta, mutta se on pakko, elämä ei ole aina helppoa. Pakko on elää. (H8)

[...] Välillä on hermo kireenä, mutta olen tehnyt sillä tavalla, että olen puoli tuntia yksin kotona työpäivän jälkeen ennen kuin poika tulee koulusta tai iltapäiväkerhosta. Silloin tulee sellainen hiljaisuus ja jaksaa taas aloittaa uudestaan sen saman rumban. [...] (H9)

Toisaalta arjen raskaus ilmeni aineistossa kaipuuna olla enemmän vapaalla ja perheen kanssa. Tämä ilmeni myös yhdessä haastattelussa pyrkimyksenä sovittaa päiväkotia ja työajat keskenään siten, että vapaat osuvat vanhemmalla ja lapsella samoille päiville. Lammi-Taskula ja Salmi (2009, 46) havaitsivat myös tutkimuksessaan, että vanhemmat joutuvat monesti laiminlyömään kotiasioita työn puitteissa. Aineiston perusteella vanhemmat kaipaavatkin siis rauhallista yhteistä perheaikaa kiireisenä koetun työn keskelle.

Olis se tosi kivaa kyl, ku olis enemmän vapaapäivii. (H20)

[...] [tytärhän] ei oo koskaan tarhassa sillon ku mull on vapaata, et mä pidän siitä kiinni, et hänel on myös vapaata riittävästi [...] (H21)

Greenhaussin sekä Beutellin (1985) esittämiä käyttäytymiseen perustuvia konflikteja ei ilmennyt aineistossa niin selkeästi kuin aikaan ja rasitukseen perustuvia konflikteja. Kuitenkin joitain yksilön työ- ja perheroolien ristiriitoja ilmeni haastateltavien puheenvuoroista. Etenkin hoivaroolin ja työroolin sekoittuminen oli nähtävissä aineistosta. Työn ja perheen väliset rajat eivät kaikissa tapauksissa olleet selkeät, joka johti työ- ja perheroolien sekoittumiseen. Toisaalta eri rooleja suoritettiin myös samanaikaisesti, jolloin pyrittiin suoriutumaan molempien roolien velvoitteista.

Kesällä tein niin, että kun poika leikki pihalla, niin istuin siellä pihalla myös ja luin tenttiin. Mulle se on niin luonteva tapa, eikä se ole niin, että alampa tässä opiskelemaan vaan koetan hyödyntää sitten sen kaiken ajan. [...] (H4)

[...] koska mul on toi puhelinkin, niin se voi soida illalla ja viikonloppuna ja ihan koska vaan. Et väkisinkin se tulee, mut et, kyl mua se niinkun välil, välil mä haluisin niinku irtikin. Ja varsinkin just et ärsyttää ja harmittaa, et

joutuu joskus niinku vaan olemaan vaan käytettävissä, silloinkin ku se ei itellekään sopeis. (H18)

Kaiken kaikkiaan, vaikka arkea kuvattiin raskaaksi ja kiireiseksi, kokivat useat yksinhuoltajat myös työn merkittävänä elämän osa-alueena eivätkä voisi olla ilman työtä. Yksi haastateltava kuvasi töihin lähtemistä jopa lomalle lähtemisenä. Työ nähtiin myös pakollisena elämän osa-alueena eikä työssäkäyntiä ja sen viemää aikaa sekä synnyttämää raskautta ja kiirettä kyseenalaistettu. Myös Helenius (2020, 58) havaitsi väitöskirjassaan, että kiireen normaaliudesta nyky-yhteiskunnassa johtuen, kiireistä lapsiperhe-elämää ei kritisoitu sekä ratkaisuja kiireen minimoimiseksi ei juuri esitetty. Tammelin ja Mustosmäki (2017, 106) esittävät sen sijaan, että työ ja perhe voivat myös tukea toisiaan ja auttaa yksilöä jaksamaan arjessa. Vaikuttaakin siltä, että kokemukset hyvästä työstä auttaa yksilöä jaksamaan arjessa sekä työ toimii perheajalle hyvänä tasapainona.

[...] Kyllä kuitenkin tykkään tosi paljon siitä työstä. (H9)

Jos olen terve, miksi istuisin kotona? Toiset naisetkin tekee työtä, miksi minä en tekisi? (H8)

[...] Ja tyttöjen jälkeen se oli ensimmäiset kolme viikkoa, ihan kun olis lomalle lähtenyt, kun paiskas oven kiinni. Se oli semmosta, että sai niinkun olla aikuisten ihmisten seurassa ja jutella niinkun muistakin asioista ja miettii muitakin, kun vaan kotiasioita, mun mielestä se on ollu aika hyvä henkireikä, et on päässy tai sit menny töihin. [...] (H15)

5.2 Hyvinvoinnin kokemukset arjessa

Hyvinvoinnin kokemuksia arjessa kuvattiin myös useasti aineistossa. Näkyvimpään rooliin nousi Allardtin (1976) hyvinvointiteorian pohjalta *having* -kategoriaan kuuluvat kokemukset hyvinvoinnista. Erityisesti kuvattiin taloudellista toimeentuloa. Lähes jokaisessa haastattelussa ilmeni, että taloudellinen tilanne on huono ja rahaa sekä toimeentuloa tulee miettiä arjessa. Suurimmalla osalla haastateltavista arjen perustoimeentulo oli turvattu, mutta ylimääräisiä hyvinvointia tuottavia hankintoja, kuten ”reissuja” ei ollut

mahdollista toteuttaa. Rahojen laskeminen ja huolellinen käyttäminen oli myös useasti aineistossa esillä. Myös Pylkkänen (2009, 95) esittää, että yksinhuoltajataloudet ovat selkeästi muita perhetalouksia pienituloisempia.

Niukka toimeentulo asettaa arkeen paljon haasteita hyvinvoinnin näkökulmasta. Kuten Allardtkin (1976, 41) kirjoittaa, on elintaso hyvin tärkeä ja perustavanlaatuinen edellytys hyvinvoinnille. Lapsi, joka joutuu elämään tilanteessa, jossa perhe joutuu elämään viikon rahatta, voidaan pitää kehityksen ja hyvinvoinnin näkökulmasta hyvin haitallisena. On myös selvää, että lantrattava mehu ja kaurapuuro sekä koulun yksi kunnan ruoka kuten yksi haastateltava kuvasi (H9), ei tue lapsen terveyttä ja hyvinvointia.

Kun itse maksaa kaiken, niin se on huono. Vuokrat ja kaikki. Tietysti nyt kun olen töissä, niin maksan kaiken itse. Se on vaikeaa. Joku kuukausi maksaa enemmän ja joku toinen kuukausi vähemmän. (H8)

Joskus menee sillai, että eletään viikkokin ihan rahatta. Sitten kun huomaa, että alkaa rahat loppumaan, niin ostetaan sellaista lantrattavaa mehua, kaurapuuroa menee myös. Poika saa onneksi koulussa kunnan ruuan ja minä myös töissä. Kyllä aika hyvin pärjätään kunhan vain oppisi käyttämään sitä rahaa tarkemmin. Tällä palkalla ei kuitenkaan aleta riehumaan paljoa. Tilipäivänä me pistetään kuitenkin pöytä koreaksi, että on edes kerran kuukaudessa. (H9)

Elintasoon liittyvässä hyvinvoinnissa on myös kyse siitä, että tulojen kautta yksilöt pystyvät mahdollistamaan hyviltä tuntuvien asioiden hankkimista arjessa (Allardt 1976, 121). Aineistossa ilmeni, että yksinhuoltajaperheillä näiden hyviltä tuntuvia asioita ei ollut mahdollista juuri hankkia pienituloisuuden myötä.

[...] Et mitään ex tempore reissuja ei niinkun tehdä [...] (H15)

[...] jotenkin se elämä kääntyi sisäänpäin enkä ostanut enää niin paljon itselleni vaatteita. Se tasaantui siinä...en enää matkustellut niin paljon, kaikki hiihtoreissut jäi [...] (H9)

Rahat yksinhuoltajilla kuluivat pääasiassa arjesta selviytymiseen ja välttämättömyyksien ostoon. Tästä syystä vanhempien oli tehtävä päätöksiä hankinnoista ja tekemisistä sen suhteen mitä ne maksoivat. Aineiston perusteella vaikuttaa siltä, että arjessa kuitenkin koettiin hyvinvointia, mikäli elämän perusedellytykset – kuten asuminen, ruoka ja työ – täyttyivät. Hyvinvoinnissa korostuikin yhdessä oleminen ja tekeminen.

Me yleensä aina päätetään, että halutaanko tehdä sellaista joka maksaa vai sellaista joka ei maksa. Jos menee jonnekin lintupuistoon ja ottaa eväät mukaan, niin ei maksa mitään ja se on tosi kivaa. (H9)

Salmi, Sauli sekä Lammi-Taskula (2009, 89–90) kirjoittavat tutkimuksensa perusteella, että pienituloisemmissa perheissä vanhemmat arvioivat lastensa koetun hyvinvoinnin hieman heikommaksi kuin perheet, joissa toimeentulo on riittävää. Salmi ja kumppanit (2009, 90) pohtivatkin, että on mahdollista, että pienituloiset vanhemmat eivät kykene turvaamaan lasten hyvinvointia riittävässä määrin. Tämä ilmeni omassa tutkimuksessani, jossa yksinhuoltajat kuvasivat, että pienituloisuuden takia esimerkiksi lasten harrastuksia ei ole mahdollista tukea sekä riittävään terveyttä edistävään ruokaan sekä matkusteluun ei ole aina rahaa.

Se haluis ratsastaa, mut se on niin törkeän hintasta, ettei voi miettiä edes. Hän ei oikein harrastele, hän tuolla kurvailee sitten kavereittensa kanssa pisin ja poikin. (H15)

Allardt (1976) esittämän *loving* -kategorian hyvinvoinnin kokemuksia esiintyi myös aineistossa. Kuitenkin erityisesti ystävyysuhteiden ylläpitoon yksinhuoltajilla ei ollut kovinkaan paljoa aikaa, sillä arjen kiire ja raskaus teki hankalaksi pitää yllä ystävyysuhteita. Ystävyysuhteet koettiin kuitenkin tärkeiksi ja muutamassa haastattelussa ilmenikin harmittelu, että ystäville ei ole enempää aikaa arjessa. Koska läheisuhteet ovat ihmisille tärkeitä ja ihmisillä on luontainen tarve sosiaalisia läheissuhteita kohtaan (Allardt 1976, 43), on ystävyysuhteiden uupuminen yksinhuoltajille merkittävä hyvinvointiin negatiivisesti vaikuttava tekijä.

Me ei välttämättä niin kauhean usein, mutta sitten me ollaan yötäkin ker-
ran kuukaudessa. Sitten nähdään ihan muuten vain useammin. Mulle ko-
rostuu ystävyysuhteet ja ne on todella tärkeitä. (H4)

Ei kauheesti, kun me kaikki ollaan olevinaan niin kauhean kiireisiä. Se
on kyllä tosi surullista, mutta silloin tällöin me pyritään olemaan yhdessä
ja käydään syömässä tai elokuvissa. Se on tosi kivaa, mutta kaikki on
aina niin kiireisiä, että aikataulujen sovittaminen yhteen on joskus tosi
vaikeaa. (H9)

[...] sillan tällön kerkee kahvil käymään, ei sen enempää. (H22)

Perhesuhteet koettiin myös tärkeäksi. Esimerkiksi omien tai entisen puolison
vanhempien apu näyttäytyi tärkeänä yksinhuoltajien arjessa. Heiltä saatiin muun
muassa apua lasten hoitoon kiireiseen arkeen. Vanhempien apu arjessa korostuu
varmasti yksinhuoltajilla, sillä arkea on pyörittämässä vain yksi vanhempi, jolloin
työnjakoa ei ole mahdollista toteuttaa niin kuin kahden vanhemman perheissä. Yksi
haastateltava (H18) kuvasikin, että oma äiti auttaa lasten hoidossa säännöllisesti
viikoittain.

[...] Sitten se on niinkun mä olen iltavuorossa töissä niin kun he on vielä
alaluokilla ja päivät on lyhyet pääsee usein kaheltatoista ja mä menen
kaheksi töihin, että joko he menee sitten koulusta mejän äitille, asuu tosa
kirkon alla ja mejän äiti hakee sitten kahdeksalta [pojan] tarhasta ja tuo
heidät kotiin ja laittaa nukkuun. [...] (H15)

kyllä, joo. Kyl hän varmaan ihan yhen tai kaks iltaa viikossa, niin hän on
lasten kans, jos mää oon pidempään töissä tai teen jotain muuta, niin.
Niin pystyy kyl olemaan ja on mielellään. (H18)

Being -kategorian hyvinvoinnin kokemuksista puolestaan aineistossa korostui
vapaa-ajan merkitys ja sen tuoma irtiotto kiireiseen ja raskaaseen arkeen. Tällöin
yksinhuoltajat saivat tehdä omia mielenkiintoiselta ja kivoilta tuntuvia asioita. Useassa
haastattelussa kuvattiin esimerkiksi nukkumista, lepäämistä ja suunnittelemattomuutta

tärkeäksi vapaa-ajan viettotavaksi. Yksinhuoltajien itsensä toteuttaminen siis piirtyi monessa haastattelussa rentoutumisen ja kiireestä poispääsyn ympärille. Kuitenkaan omille harrastuksille ei jäänyt hirveästi aikaa, joten itsensä toteuttaminen harrastusten kautta ei kaikilla ollut mahdollista.

Sitten olen ajatellut, kun joskus se arkikin on niin raskasta, niin ei laiteta edes vaatteita päälle ollenkaan ja saa levätä. (H4)

Et ne viikonloput on niinku semmosia et mä en haluu kauheesti aikatauluttaa siihen juttuja et se on hirveen tärkeet [...] (H18)

Mielenkiintoisilta tekemisellä yksinhuoltajilla vapaa-ajalla esiintyi näin ollen rauhoittuminen arjesta. Osassa puheenvuoroista oli huomattavissa arjesta irtautuminen, jonka kautta yksinhuoltajat pyrkivät tuomaan mielenkiintoa elämäänsä ja vapaa-aikaan. Vastauksissa esiintyi myös oman ajan merkitys tärkeänä itsensä toteuttamisen keinona sekä voimavarana.

mun on pakko ottaa se. Tunti, puoltoist illas. Omaa aikaa jossain muual ku koton [...] (H22)

Viikonloppuisin me saatetaan lähteä kävelemään jonnekin, mennään jonnekin metsään tai kiertelemään kaupungille, tehdään vähän mitä mieleen juolahtaa. Koetetaan tehdä mahdollisimman paljon yhdessä [...] (H9)

[...] Nukkuu, se nukkuminen on sit se nautinto illal. (H20)

Kaiken kaikkiaan yksinhuoltajilla ilmeni kaikissa Allardt (1976) esittämissä hyvinvoinninkategorioissa jonkin asteisia puutteita. Tämä on merkittävä löydös, joka asettaa pohtimaan syitä ilmiön taustalla sekä asettaa mielenkiintoisia jatkotutkimuskohteita yksinhuoltajien hyvinvoinnista ja hyvinvoinnin kokemuksista.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisena yksinhuoltajat kokevat arjen työn ja perheen yhteensovittamisen sekä koetun hyvinvoinnin näkökulmasta. Haastatteluai-
neiston perusteella yksinhuoltajien arjen kokemuksista pyrittiin luomaan tietoa siitä, miten työn ja perheen yhteensovittaminen onnistuu yhden vanhemman perheissä, joissa on vähintään yksi alle kouluikäinen lapsi. Lisäksi tutkimuksessa pyrittiin luomaan tietoa yksinhuoltajien kokemasta hyvinvoinnista arjessa taloudellisen toimeentulon, itsensä toteuttamisen sekä läheissuhteiden kautta. Tässä luvussa tulen pohtimaan tutkimuksessa ilmenneitä tuloksia.

Tutkimuksessa siis haettiin vastausta kysymyksiin: *Millaisena arki koetaan yksinhuoltajaperheissä?* sekä *Miten arki rakentuu yksinhuoltajaperheissä?* Tutkimuksen tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että yksinhuoltajat kokevat arjen suuressa määrin kiireiseksi. Kiirettä arkeen tuo työn tiukat aikataulut sekä perhe-elämässä vaaditut velvollisuudet. Lisäksi arjen kokemukseen kuului työstä aiheutunut kuormitus ja osaltaan kaipuu pidemmästä vapaa-ajasta. Mielenkiintoista kuitenkin oli, että vaikka työ aiheutti merkittävää kuormitusta ja aikataulupainetta arkeen, eivät yksinhuoltajat kyseenalaistaneet työtä ja työ nähtiin siitä huolimatta tärkeäksi osaksi arkea. Myös Helenius (2020, 58) havaitsi samankaltaisia tuloksia väitöskirjassaan, esittäen kiireen tunteen nyky-yhteiskunnassa normaaliksi.

Tutkimuksessa havaittiin myös, että lähes jokaisella haastateltavalla ilmeni jonkin asteisia taloudellisia haasteita arjessa. Tämä luo arkeen haastetta monessa eri muodossa. Ensinkään tutkimuksen yksinhuoltajaperheet eivät kokeneet mahdolliseksi irtautua arjesta ja raha kului käytännössä vain välttämättömyyksien ostamiseen. Toisena jatkuva rahan miettiminen arjessa tuo varmasti arkeen stressiä. Perhe-elämä rakentuu siis hyvin suurissa osin taloudellisen niukkuuden ympärille. Myös harrastukset olivat tutkimuksen yksinhuoltajien keskuudessa harvinaisia. Salmi ja kollegat (2009, 90) esittävät, että pienituloiset vanhemmat eivät välttämättä pysty turvaamaan lasten riittävää terveyttä edistävää kasvatusta. Tämä teema oli myös omassa tutkimuksessani vahvasti esillä, jonka mukaan arki rakentuu pienituloisuuden ympärille. Voidaan-
kin pohtia olisiko lasten ja vanhempien hyvinvoinnin kannalta merkityksellistä tukea suuremmissa määrin yksinhuoltajaperheiden arkea?

Hyvinvointi yksinhuoltajilla näyttää muodostuvan kiireiseinä koetusta arjesta irtautumisena. Vapaa-ajalla korostettiin lepäämisen merkitystä sekä suunnittelemtuutta. Sen sijaan ystävyysuhteet jäivät vähemmälle. Kuitenkin vaikka vapaa-ajalla esiintyi arjesta irtautuminen, ei yksinhuoltajilla ollut suuressa määrin mahdollisuutta arjesta irtautumiseen omien harrastusten muodossa. Myöskään yksinhuoltajien taloudellinen tilanne ei mahdollistanut suurissa määrin arkeen mukavilta tuntuvien asioiden ostamista, jota myös Allardt (1976, 121) kuvaa hyvinvoinnin näkökulmasta merkittäviksi. Niin ikään näyttääkin siltä, että arki rakentuu pääosin välttämättömyyksien – kuten ruuan ja kodin – ympärille. Onkin mielekästä pohtia, kuinka paljon tämä todellisuudessa tukee yksinhuoltajien hyvinvointia.

Merkittävä löydös yksinhuoltajien hyvinvoinnin kokemuksiin arjessa oli tutkimuksessa se, että kaikissa Allardtin (1976) esittämissä hyvinvoinninkategorioissa esiintyi yksinhuoltajilla jonkinasteisia puutteita. *Having* -kategorian hyvinvoinnissa puutteet liittyivät lähinnä taloudelliseen toimeentuloon, joka oli yksinhuoltajilla niukkaa. Sen sijaan asumiseen, koulutukseen, työllisyyteen ja terveyteen liittyviä hyvinvoinnin puutteita ei aineistosta ilmennyt merkittävässä määrin. *Loving* -kategorian hyvinvoinnissa puolestaan puutteet ilmenivät aineiston perusteella ystävyysuhteiden ylläpidon haasteisiin. Aikaa suhteiden ylläpitoon ei meinannut kaikilla haastateltavilla löytyä riittävästi yksinhuoltajien omien kokemusten mukaan. *Being* -kategorian hyvinvoinnin puutteet sen sijaan selittyivät myös taloudellisen niukkuuden sekä kiireen takia. Yksinhuoltajilla ei monissa tapauksissa ollut aikaa, rahaa ja jaksamista toteuttaa itseään esimerkiksi harrastusten myötä.

Hyvinvoinnin puutteet on tutkimuksessa merkittävä löydös, joka asettaa yksinhuoltajien hyvinvoinnin tarkastelun mielenkiintoiseen rooliin. Mielenkiintoista on pohtia yksinhuoltajien asemaa yhteiskunnassa. Olisiko yksinhuoltajien taloudellista asemaa mahdollista tukea suuremmissa määrin yhteiskunnan tasolta? Kuten aikaisemmin kirjoitin, on yksinhuoltajilla oikeus lapsilisän yksinhuoltajalisään, joka on säädetty vuonna 1994. Olisiko etuuksia syytä pohtia uudelleen, jotta taloudellinen niukkuus ei olisi yksinhuoltajilla niin yleistä? Lisäksi yksinhuoltajien lisääntyvä määrä yhteiskunnassa tekee yksinhuoltajien aseman tarkastelusta ajankohtaista. Kaiken kaikkiaan tutkimus herätti mielenkiintoisia jatkotutkimuskohteita liittyen yksinhuoltajien kokemaan hyvinvointiin arjessa, sillä on selvää oman tutkimuksen perusteella, että puutteita hyvinvoinnissa esiintyy.

Toisaalta myös yksinhuoltajien lasten kokema hyvinvointi sekä asema herätti uusia jatkotutkimus mahdollisuuksia ja pohdinnan kohteita. Kuten aikaisemmin kirjoitin, esiintyy yksinhuoltajilla kahden vanhemman perheitä useammin pienituloisuutta sekä materiaalista puutetta. Edelleen materiaalisessa puutteessa sekä pienituloisuudessa eläminen on lapselle haitallisempaa kuin vain pienituloisuudessa eläminen. (Treanor 2018, 93–94.) On siis syytä pohtia, miten yksinhuoltajaperheiden lapset kokevat hyvinvointia arjessa, jota mahdollisesti värittää niin pienituloisuus kuin materiaallinen puute.

Lisäksi Greenhaussin sekä Beutellin (1985) esittämiä työn ja perheen konflikteja esiintyi yksinhuoltajilla useasti. Selkeästi yleisin konfliktin tuottaja arkeen oli aika ja ajan puute. Sekä työ että perhe veivät yksinhuoltajilta paljon aikaa, joka pakotti osaa yksinhuoltajista tekemään suunnitelmallisia aikatauluja arkeen, jotka väsyttivät ja toivat räsytystä. Myös räsytukseen perustuvaa konfliktia esiintyi aineistossa esimerkiksi väsymyksen ja vapaa-ajan kaipuun muodossa. Sen sijaan käyttäytymiseen perustuvaa konfliktia ei aineistossa esiintynyt niin vahvasti. Ainoastaan osalla perhe- ja työroolit sekoittuivat arjessa, jolloin molempia rooleja hoidettiin samanaikaisesti.

Koska myös konfliktit olivat yksinhuoltajilla yleisiä asettaa sekin mielenkiintoisia kysymyksiä ja jatkotutkimuskohteita. Esimerkiksi Yle (2021) uutisoi lisääntyneiden uupumuspoissaolojen ennaltaehkäisystä ja työntekijän matalan kynnyksen palveluista, joilla on tarkoitus tukea työssäjaksamista. Olisiko tämänkaltainen ennaltaehkäisy ja laajempi tuki tarvetullutta myös yksinhuoltajien arkeen? Tutkimukseni osoitti, että paine, kiire ja räsytys arjessa on hyvin yleistä yksinhuoltajilla, jolloin tuki ja ennaltaehkäisevä työ voisi osaltaan auttaa tukemaan yksinhuoltajia ja turvamaan jaksamista arjessa. Kaiken kaikkiaan yksinhuoltajat ovat yhteiskunnassa tiukassa paikassa kuitenkin merkittävänä perhetyyppinä. Osaltaan yksinhuoltajat suoriutuvat arjesta uupumisen rajamailla, jolloin yksinhuoltajien aseman nostaminen yhteiskunnalliseen perhepoliittiseen keskusteluun on aiheellista. Tärkeää onkin tutkia laajemmin yksinhuoltajien pärjäämistä ja arkea, jotta tukea ja uupumista ennaltaehkäisevää tukea voidaan tarjota yhden vanhemman perheille.

Lähteet

Ahokas, Marja (2014) Ryhmät ja niiden väliset suhteet. Teoksessa Suoninen, Eero & Pirttilä-Beckman, Anna-Maija & Lahikainen, Anja Riitta & Ahokas, Marja (toim.) Arjen sosiaalipsykologia. Helsinki, Sanoma Pro.

Allardt, Erik (1976) Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. WSOY.

Allardt, Erik (1998) Hyvinvointitutkimus ja elämänpolitiikka. Teoksessa Roos, J.P. & Hoikkala, Tommi (toim.) Elämänpolitiikka. Gaudeamus.

Broberg, Mari & Tähtinen, Juhani (2009) Perheen toimivuus ja vanhemmuus yksinhuoltajaperheissä. Teoksessa Forssén, Katja & Haataja, Anita & Hakovirta, Mia (2009) Yksinhuoltajuus Suomessa. Helsinki: Väestöliitto.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Forssén, Katja & Haataja, Anita & Hakovirta, Mia (2009) Yksinhuoltajien asema suomalaisessa hyvinvointivaltiossa. Teoksessa Forssén, Katja & Haataja, Anita & Hakovirta, Mia (toim.) Yksinhuoltajuus Suomessa. Helsinki: Väestöliitto.

Forssén, Katja & Ritakallio, Veli-Matti (2009) Yksinhuoltajaäitien moniulotteinen köyhyys Euroopassa. Teoksessa Forssén, Katja & Haataja, Anita & Hakovirta, Mia (toim.) Yksinhuoltajuus Suomessa. Helsinki: Väestöliitto.

Greenhaus, Jeffrey & Beutell, Nicholas (1985) Sources of Conflict between Work and Family Roles. *The Academy of Management Review*. Vol 10, No. 1. 76–88.

Haataja, Anita (2009) Kuka on yksinhuoltaja? Yksinhuoltajien määrä ja profiili eri aineistojen valossa. Teoksessa Forssén, Katja & Haataja, Anita & Hakovirta, Mia (toim.) Yksinhuoltajuus Suomessa. Helsinki: Väestöliitto.

Haataja, Anita (2009) Yksinhuoltajaäitien sosioekonominen asema ja toimeentulo. Teoksessa Forssén, Katja & Haataja, Anita & Hakovirta, Mia (toim.) Yksinhuoltajuus Suomessa. Helsinki: Väestöliitto.

Hakovirta, Mia (Turun yliopisto): Yksinhuoltajien haastattelut 2001 ja 2003 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.0 (2009-11-17). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD2471>

Helenius, Pia (2020) Ura, lapset ja tavoiteltava perhekuulttuuri. Työn ja perheen jännitteitä koulutettujen naisten puheessa. Tampere University.

Härkönen, Juho (2018) Single-mother poverty: how much do educational differences in single motherhood matter? Teoksessa Nieuwenhuis, Rense. *The Triple Bind of Single-Parent Families: Resources, Employment and Policies to Improve Well-Being*. Policy Press, 2018.

Kela (2021) Perhevapaat uudistuvat vuonna 2022. Viitattu 14.12.2021. <https://www.kela.fi/perhevapaaudistus>

Kotiranta, Tuija & Haaki, Raili & Niemi, Petteri (2011) Sosiaalisuus ja sosiaalinen hyvinvointi. Teoksessa Kotiranta, Tuija & Niemi, Petteri & Haaki, Raili (toim.) *Sosiaalisen toiminnan perusta*. Gaudeamus.

Lammi-Taskula, Johanna & Salmi, Minna (2009) Työ, perhe ja hyvinvointi. Teoksessa Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari & Ahlström, Salem (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2009*. Helsinki. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

MTV Uutiset (2015) Kova työtahti uuvuttaa – yhä useampi ei usko jaksavansa edes paria vuotta ammatissaan. Viitattu 11.10.2021. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/tyokykyennuste-heikentyi-terveyskayttaytyminen-kuitenkin-kohen-tui/5288930#gs.d3cbqc>

Ojala, Satu & Pyöriä, Pasi (2019) Precarious work and the risk of receiving a disability pension. *Scandinavian Journal of Public Health*. 47: 293–300.

Pessi, Anne Birgitta & Seppänen, Marjaana (2011) Yhteisöllisyys. Teoksessa Saari, Juho (toim.) *Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta*. Gaudeamus.

Pylkkänen, Elina (2009) Yksinhuoltajaperheiden rankempi taakka. Teoksessa Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari & Ahlström, Salem (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2009*. Helsinki. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Rantalaiho, Minna (2009) Suomalainen yksinhuoltajuus ja yhteiskuntamuutos: aviottomasta äitiydestä jaettuun vanhemmuuteen. Teoksessa Forssén, Katja & Haataja, Anita & Hakovirta, Mia (toim) *Yksinhuoltajuus Suomessa*. Helsinki: Väestöliitto.

Raunio, Kyösti (1999) *Sosiaalipolitiikan lähtökohdat*. Gaudeamus.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2009) Menetelmäopetuksen tietovaranto – KvaliMOTV. Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/tietoarkisto/julkaisut/kvalimotv.pdf>. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 11.10.2021.

Salmi, Minna & Sauli, Hannele & Lammi-Taskula, Johanna (2009) Lapsiperheiden toimeentulo. Teoksessa Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari & Ahlström,

Salem (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos.

Sierminska, Eva (2018) The 'wealth-being' of single parents. Teoksessa Nieuwenhuis, Rense. *The Triple Bind of Single-Parent Families: Resources, Employment and Policies to Improve Well-Being*. Policy Press, 2018.

Tammelin, Mia & Mustosmäki, Armi (2017) Työn ja perheen yhteensovittaminen. Teoksessa Pyöriä, Pasi (toim.) *Työelämän myytit ja todellisuus*. Gaudeamus.

Tilastokeskus (2016) Tulonjakotilasto. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 11.10.2021. https://www.stat.fi/til/tjt/2016/02/tjt_2016_02_2018-03-23_fi.pdf

Tilastokeskus (2020) Perheet 2020. Liitetaulukko 3. Lapsiperheet tyypeittäin 1950–2020. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 6.12.2021. https://www.stat.fi/til/perh/2020/perh_2020_2021-05-28_tau_003_fi.html

Treanor, Morag (2018) Income poverty, material deprivation and lone parenthood. Teoksessa Nieuwenhuis, Rense. (toim.) *The Triple Bind of Single-Parent Families: Resources, Employment and Policies to Improve Well-Being*. Policy Press, 2018.

TUNI. Avoin tiede. Viitattu 11.10.2021. <https://www.tuni.fi/fi/tutkimus/vastuullinen-tiede/avoin-tiede>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Törrönen, Maritta (2012) Onni on joka päivä. Lapsiperheen arki ja hyvinvointi. Gaudeamus.

Vilkka, Hanna (2021). Tutki ja kehitä (5., päivitetty painos.). PS-kustannus

Yle Uutiset (2020) Hallituksen perhevapaamalli julkistettiin, ministeri Aino-Kaisa Pekonen: "Radikaali uudistus, ohjaa isiä käyttämään suuremman osan perhevapaista". Viitattu 11.10.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-11192281>

Yle Uutiset (2021) Työnantaja on nyt kiinnostunut myös unestasi ja parisuhteestasi – ja sille syynsä, sanovat asiantuntijat. Viitattu 7.12.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-12110452>

Ylistö, Sami (2009) Tavoiteteoreettinen elämäntutkimus. *Sosiologia* 46:4. 286–299. <https://elektra-helsinki.fi/libproxy.tuni.fi/se/s/0038-1640/46/4/tavoitet.pdf>